

10 leeftijdskenmerken nader beschouwd

LEEFTIJDSBEPALING VAN DE REEBOK

Boeken over de jacht staan vol met wijsheden over het aanspreken van reebokken en iedere jonge jager krijgt er van een oude Nimrod nog veel meer te horen.

De tien meest voorkomende werden aan de bioloog prof. dr. Hans-Dieter Pfannenstiel voorgelegd met de vraag: wat klopt er van deze 'regels'?

Foto: Bas Worm

Foto: Erik de Jonge

Door het jaarlijks afwerpen van het gewei worden de rozenstokken korter

Foto: Ton Heekelaar

Vertaling en bewerking Koos Boer

1. Des te hoger de rozenstokken, des te jonger de bok

Rozenstokken beginnen bij het bokkalf te groeien vanaf een leeftijd van ongeveer drie maanden. Naarmate de bok ouder wordt nemen ze in omvang toe, maar gedurende de eerste twee levensjaren is de lengtegroei het meest opvallend. De hoogte van de rozenstokken neemt echter met het ouder worden weer af. Dit heeft te maken met het jaarlijkse afwerpen en opzetten van het gewei. Voor het afwerpen tijdens de herfst wordt het benige materiaal zachter onder invloed van lichaamsvocht. Er begint nieuw 'botweefsel' te groeien dat omsloten wordt door huid. Tijdens de groei van het gewei is er geen duidelijke overgang van het 'oude' botweefsel en het nieuwe. Als dit proces ver genoeg gevorderd is, dan is de geringste aanraking al voldoende om het oude gewei te laten afbreken, inclusief de aanhechting van rozenstok en gewei. In de loop der jaren worden de rozenstokken daardoor iets korter. Bij bokken van vijf jaar en ouder lijkt het daarom alsof de rozen direct tegen de schedel aan liggen. Korte rozenstokken betekent dus altijd volwassen tot oud.

2.

Duidelijk waarneembare dakrozen en ver van elkaar staande stangen duiden op ouderdom

De ontwikkeling van de schedel door verbening van alle schedelnaden wordt meestal pas op een leeftijd van vijf jaar afgesloten. De eigenlijke groei vindt echter gedurende de eerste twee levensjaren plaats. De afstand tussen de rozenstokken kan daarom bij toenemende ouderdom nauwelijks groter worden. Dit zou evenwel een vereiste zijn voor het verder uit elkaar staan van de stangen. Daarom is dit een uiterst twijfelachtig kenmerk van ouderdom. Dakrozen (afhangende rozen) schijnen bij oudere bokken relatief vaker voor te komen dan bij jongere. Maar een overtuigend kenmerk van ouderdom zijn ze echter niet. Er komen heel oude bokken voor met normale rozen en anderzijds kan een driejarige bok al dakrozen bezitten. Ze zijn daarom geen hulpmiddel voor een leeftijdsindicatie.

Foto: Ton Heekelaar

Dakrozen vormen geen indicatie voor de leeftijd

3.

Bok met een lichte vlek boven de neus? Die is tweejarig!

Over de helderwitte vlek boven het zwart van de neus (*Muffelfleck*) en diens bruikbaarheid voor het vaststellen van de leeftijd wordt hevig gediscussieerd. Bij iedere bok verandert deze vlek bij het ouder worden op verschillende wijze. In het algemeen is het wel zo dat de aanvankelijk scherpe begrenzing aan de bovenzijde in de loop

der jaren vervaagt. Niettemin bestaat er zo veel variatie in vorm en kleur van deze vlek dat hij hoogstens bij dieren, die bij de jager bekend zijn, gebruikt kan worden voor het schatten van de leeftijd. Maar dat een bekende bok het volgend jaar een jaar ouder is geworden, weet men ook zonder deze vlek. Voor onbekende bokken komt de *Muffelfleck* daarom niet in aanmerking om de leeftijd te bepalen.

Foto: Frans van Dijk

Het gedrag van oudere bokken kenmerkt zich door een grotere voorzichtigheid

4.

Des te heimelijker en eenzelviger, des te ouder de bok

Reeën hebben vanaf een leeftijd van ongeveer twee jaar een eigen territorium, waarvan de grootte onder andere afhankelijk is van de kwaliteit van de habitat (voedselaanbod en dekking) en de dichtheid van de populatie. Het jaar- en dagritme van de activiteiten (laveien, rusten, herkauwen, rondtrekken) wordt onder andere beïnvloed door de lengte van de dag, verstoringen en voedselaanbod. Oudere bokken worden hierbij voorzigtiger. Ze treden vaak later uit om op lavei te gaan en springen bij verstoring onmiddellijk in de veilige dekking af, terwijl jongere bokken na een korte vlucht zeker en ook veelvuldiger en aanhoudend schelden. Hierdoor ontstaat de indruk dat oude bokken heimelijker zijn, maar met name het late uittreden vormt op zich geen aanwijzing voor de ouderdom.

5.

Een sterk opgezet gewei wijst op een middeloude, maximaal drie- tot vierjarige bok

Vanuit een groot aantal, zeer van elkaar verschillende habitats bestaan er gegevens over de leeftijd waarop een reebok zijn sterkste gewei schuift. Uit sommige onderzoeken blijkt dat drie à vierjarige bokken hun sterkste gewei schuiven, andere houden het op bokken ouder dan 10 jaar. Dit laatste is, afgezien van rasterwild, nauwelijks realistisch omdat de meeste reeën in de vrije wildbaan deze leeftijd niet bereiken. In de leefgebieden van West- en Midden-Europa, met uitzondering van het midden- en hooggebergte, schuiven de bokken hun sterkste gewei tussen de drie en zeven jaar. Afwijkingen hierop zijn evenwel zeer goed mogelijk. Uit de vorm en opbouw van het gewei, die voornamelijk bepaald worden door de omstandigheden in het leefgebied, kan daarom de leeftijd niet worden afgeleid.

Foto: Michael Migos

De leeftijd waarop een bok zijn sterkste gewei opzet, is sterk variabel

6.

Des te grijzer het gezicht, des te ouder de bok

Variaties in gezichts kleur zijn bij reebokken extreem groot. Dit kenmerk is voor het bepalen van de leeftijd slechts beperkt bruikbaar. Jaarlingen hebben evenwel als regel een donker, meest eenkleurig gezicht. Pas wanneer een reebok zijn volledige zomerdos heeft, dus ongeveer vanaf begin tot midden juni, kan de kleur van het gelaat eigenlijk pas beoordeeld worden. En al vanaf begin september vangt met

het verschijnen van het grijze winterhaar de verkleuring van de kop aan. Bij de oudere bok is de kop ook tijdens de zomer vaak grijzer. Maar niet iedere bok met een grijs gezichtsmasker is oeroud. Lichtgrijze oogringen kunnen al bij drie- tot vierjarige bokken voorkomen. Dikwijls, maar absoluut niet altijd, bezitten de middeloude bokken de meest bonte gezichten. Dat een bok met een grijze kop oud moet zijn is derhalve niet waar.

Niet iedere bok met een grijs gezichtsmasker is oud

Foto: Bas Worm

7.

Een smalree samen onderweg met een bok: meestal is dit een oude heer

Veel meningen over de leeftijdskenmerken van reebokken ontpoppen zich bij nader onderzoek als een generalisatie van individuele waarnemingen of als overgeleverde geruchten met een twijfelachtig waarheidsgehalte. Er bestaat geen enkel wetenschappelijk onderzoek dat bovenstaande uitspraak bevestigt.

Foto: Meijco van Velzen

Dat alleen oude bokken in gezelschap van een smalree optrekken is een sprookje

Een duidelijk verschil: bij de jaarling (l) staan de voorlopers dicht bij elkaar, in tegenstelling tot de oudere bok

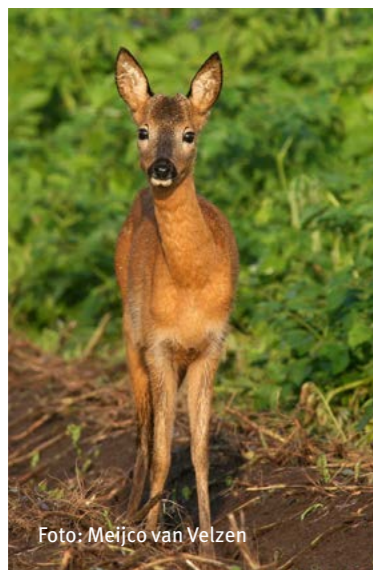

Foto: Meijco van Velzen

Foto: Ton Heekelaar

8.

Des te jonger de bok, des te dichter staan de voorlopers bij elkaar

Deze mening berust daadwerkelijk op een anatomische grondslag. Recht van voren bekeken ziet het er zo uit alsof het lichaam van een oudere bok tussen de voorlopers ligt. Bij een jonge bok, en dit is vooral goed te zien bij jaarlingen en ook bij tweejarige stukken, staan de voorlopers dicht op elkaar onder het lichaam. Daarom zien jaarlingen er altijd wat hoog op de lopers, zelfs stakerig uit. Door het vergoten van de borstkas bij het ouder worden is bij een rijpe bok het overbouwde voorlijf ook duidelijker gevormd. Op zich vormt dit laatste een bruikbaar handvat voor een indicatie van de leeftijd, maar uitzonderingen op deze regel blijven mogelijk.

9.

'Die bok moet oud zijn, hij heeft een vaalgeel gekleurde dos'

Helaas niet, de bok 'moet' helemaal niets. Want ook voor wat betreft de kleur van de dos bij reeën geldt dat die eindeloos gevarieerd is. Een jonge bok kan net zo goed een vaalgele dos hebben als een oude bok dieprood van kleur kan zijn. De vaak gehoorde mening over de kleur van de vacht is als kenmerk voor het vaststellen van de leeftijd volslagen onbruikbaar.

Foto: Bas Worm

Deze bok is nog in de grijze winterdos gehuld. Ook na de verharing is de kleur van de vacht geen hulpmiddel bij de leeftijdschatting

Conclusie

Een aantal van deze regels zijn vanuit wildbiologisch oogpunt onzinnig. Voor zover ze wel toepasbaar zijn, geldt dat ze uitsluitend in samenhang met het totaalbeeld (uiterlijk en gedrag) van het betreffende stuk ons vertellen of we met een jonge of oude bok van doen hebben.

Bron

Auf dem Prüfstand, prof. dr. Hans-Dieter Pfannenstiel, Wild und Hund 10/2015

De stand en de vorm van het gewei zegt niets over de leeftijd

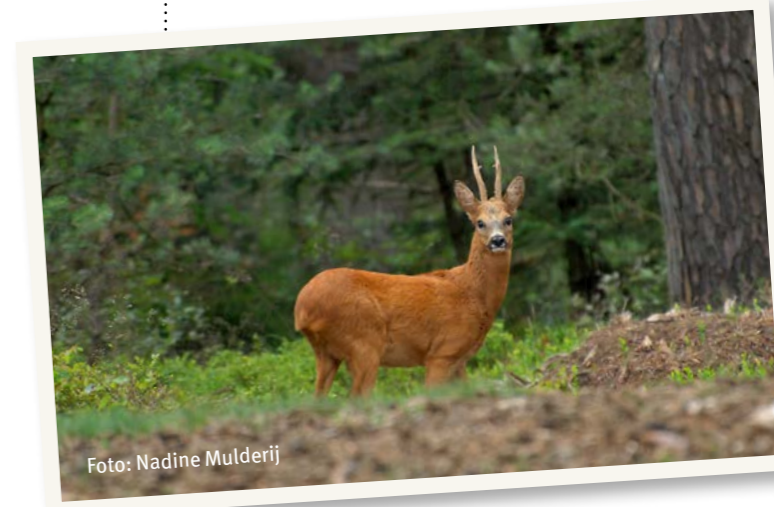

Foto: Nadine Mulderij

10.

Des te evenwijdiger de stangen naast elkaar staan, des te ouder de bok

Deze bewering berust nergens op. De vorm van de stangen en het mogelijk evenwijdig lopen daarvan heeft met de leeftijd van een bok niets te maken. De rozenstokken trekken, naarmate een bok in leeftijd toeneemt, door het dikker worden weliswaar meer naar elkaar toe, maar de hoek waarmee ze op de schedel staan verandert niet. De stand en de vorm van de stangen is bij het reewild eindeloos gevarieerd en heeft niets van doen met de leeftijd van een bepaalde bok.

Waardevol hulpmiddel

Het aanspreken van reewild is en blijft een weerbarstige materie, waar men zich feitelijk alleen in de praktijk na jarenlange observatie voldoende in kan bekwalen. Een waardevol hulpmiddel hierbij is het boek 'Het ree, observeren en herkennen', geschreven door Bas Worm. In dit ruimschoots van foto's en illustratiemateriaal voorziene werk worden alle kenmerken voor het aanspreken van zowel mannelijk als vrouwelijk reewild opgesomd en getoetst op bruikbaarheid.

Het ree, observeren en herkennen door Bas Worm (ISBN: 978-90-74481-56-4)